

**vakblad voor
informatieprofessionals**

INFORMATIE ZOEKEN, VINDEN EN VINDBAAR MAKEN:

Pleisters tegen misinformatie

Deel 5 van 'Achter
het nepnieuws'

Toeslagenaffaire

Renske Leijten
over overheidsfalen
en open informatie

Victorines 2021

Karaokelezen ter
leesbevordering

Boekrecensie

Over Google Books
en de universele
digi-bibliotheek

2021 | 09

VOGIN- IP-LEZING IN VIJF THEMA'S

COLOFON

IP is samen met Informatie-professional.nl het onafhankelijke platform voor de informatiespecialist van vandaag en morgen. De lezers werken in de informatie-, bibliotheek-, archief- en erfgoedwereld.

ISSN: 1385-5328

IP is een uitgave (25ste jaargang) van Uitgeverij IP
Charlotte van Pallandtlaan 18,
2772 TR Voorburg
tel. 06-223 75 75 9
www.informatieprofessional.nl

redactieadres

IP, Charlotte van Pallandtlaan 18,
2772 TR Voorburg,
tel. 06-223 75 75 9,
e-mail redactie@informatie-professional.nl

redactie

Marjo Bakker, Maarten Brinkerink,
Wilbert Helmus, Dafne Jansen,
Vincent M.A. Janssen,
Leen Liefsoens, Cindy Lammers
(hoofdredacteur), Matthijs
van Otegem, Mirjam Raaphorst,
Eric Sieverts en Daniël de Vette

vormgeving

Eric van den Berg,
egfvdberg@upcmail.nl
Tom van Staveren,
graphicisland@upcmail.nl

medewerkers aan dit nummer

Laurie Bastemeijer, Anne van
den Dool, Willem Jan Faber, Rob
Feenstra, Frank Huysmans, Marijn
Mostart, Manon Nout-Clements,
Bert Zeeman

abbonementen

Voor abonnementsprijzen
en andere informatie zie
Informatieprofessional.nl

advertentieverkoop

Voor informatie over adverteren:
Kyra Veenhuijsen, e-mail
k.veenhuijsen@bureauvanvliet.
com, tel. 023-571 47 45.
Zie voor een overzicht van de
mogelijkheden en de mediakaart
ook informatieprofessional.nl

Het verlenen van toestemming
tot publicatie in dit tijdschrift
strekt zich tevens uit tot het
in enigerlei vorm elektronisch
beschikbaar stellen.

INHOUD

10

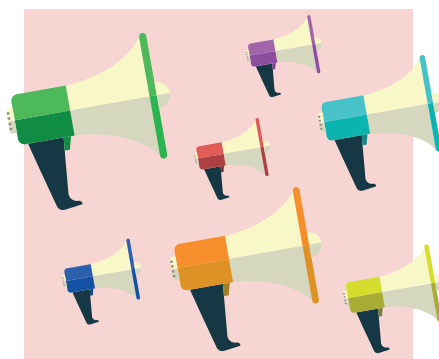
Zoeken & vinden

In de relatief coronamaatregelenrijke *window* in oktober was er na anderhalf jaar weer een live VOGIN-IP-lezing in de OBA in Amsterdam. Een terugblik in vijf thema's.

14

Achter het nepnieuws #5

In een serie van zes artikelen duikt Vincent M.A. Janssen, complotdenker-in-opleiding, in de wereld van misinformatie, fake news en aanverwante begrippen. Deel 5: pleisters en remedies.

16

Along Came Google

De hoop dat Google Books zou leiden tot een 'universele digitale bibliotheek' is helaas vervlogen, weten de auteurs van *Along Came Google*. Bert Zeeman nam het boek onder de loep.

RUBRIEKEN

04

Data in beeld

Tuin der digitale Lusten

09

IP Lingo

Informatieliefde

19

Column Frank Huysmans

Barbarij

32

KB Onderzoekskroniek

Beter zoeken met micro-elektronica

33

Gespot

Symbiosis

20

Toeslagenmissers

De Ketelaarlezing werd dit jaar gehouden door Renske Leijten, SP-Kamerlid en lid van de Parlementaire Onderzoekscommissie Kinderopvangtoeslag. Enkele highlights uit haar voordracht.

22

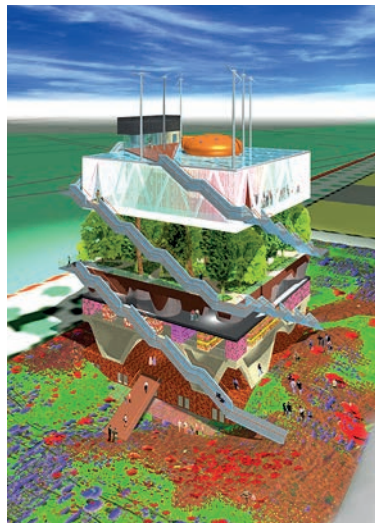
Victorines 2021

Van de dertien inzendingen wonnen er dit jaar twee een Victorine: PLEK3 (initiatiefprijs) en Laurie Bastemeijer (scriptieprijs) voor haar onderzoek naar audioboeken. *IP* vroeg haar om uitleg.

26

Digi-architectuur

Hoe richt je een goed digitaal archief in en hoe ontsluit je het vervolgens weer op een interactieve manier? De expositie *MVRDVHNI: The Living Archive of a Studio* geeft antwoord.

HAPPY DIGITAL 2022!

Nog met enige regelmaat stijgen stinkende dampen op uit de beerput die toeslagenaffaire heet. Informatievoorziening is een begrip dat onlosmakelijk verbonden is met deze kwestie. Het ging jarenlang mis in de toekenning van de kinderopvangtoeslag. Gebrandmerkt als fraudeur op basis van foutieve en moedwillig achtergehouden informatie, met een dikke schuld en je leven in misère – ga er maar aan staan. Daar komt bij dat de onderzoekscommissie in haar poging de onderste informatiesteen boven te krijgen, heeft moeten constateren dat ook zij niet in alle stenen inzage heeft gehad. Het beeld is nog steeds niet compleet. Volkomen begrijpelijk dus dat commissielid Renske Leijten (SP) het liever heeft over toeslagenschandaal – ‘Affaire is te frivool’. Ze gaf een ontluisterend inkijkje in het geheel tijdens de jaarlijkse Ketelaarlezing van het Nationaal Archief.

REDACTIONEEL | Cindy Lammers

Nu zijn er – natuurlijk en uiteraard – mea culpa's, excuses en ontslagen geweest (al vraag ik me af hoe het zit met alle betrokken ambtenaren bij de Belastingdienst), en zijn er initiatieven opgetuigd om de boel vlot te trekken. Rapporten met verbeterpunten, nieuwe afdelingen, nog meer rapporten, tools, tricks en tips ... Als dat maar goed gaat. Daarnaast zijn ze in het Haagse naarstig op zoek naar informatie-specialisten – wellicht dat je de advertenties daarvoor hebt zien langskomen. Een uitdaging, *to say the least*, die ook iets vraagt van je persoonlijke ethiek. Benieuwd wie zich geroepen voelt.

Het is vooral te hopen dat we binnen afzienbare tijd verbetering gaan zien, en dat de gedupeerde gezinnen een goed 2022 tegemoet gaan, in rust en geluk. Dat laatste wenst de redactie van *IP* jou ook toe. Op naar een hybride jaar met papieren en digitale magazines! <

34

Gelezen

Studie- en leesvoer voor IP'ers

36

Verenigingen

Beroepsverenigingsnieuws

38

Lifehacking

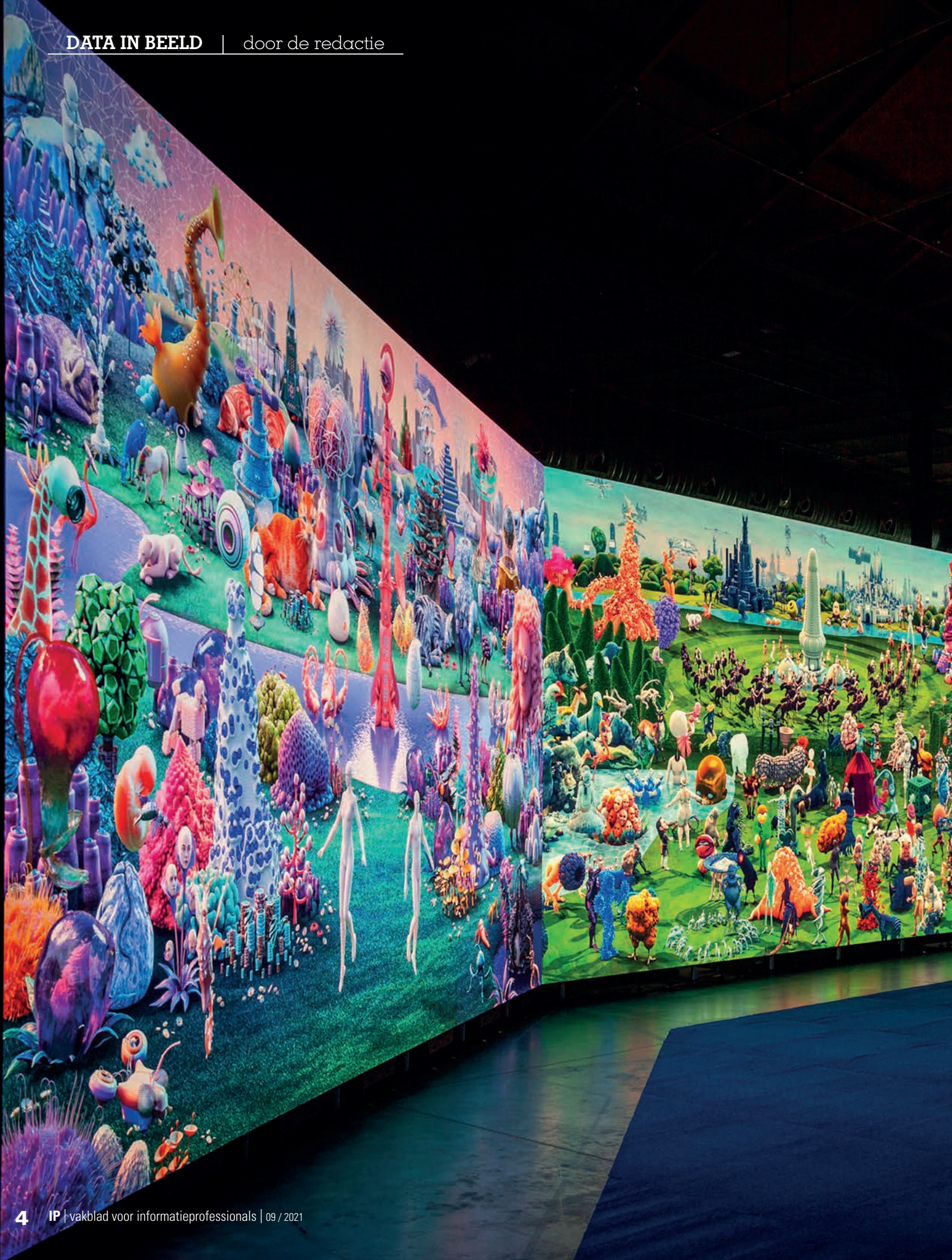
Waar is mijn bestand?

39

Favorieten

Manon Nout-Clements

TUIN DER DIGITALE LUSTEN

Het hangt in het Prado in Madrid, het drieluik *De Tuin der Lusten* van Jheronimus Bosch. Een werk uit de late middeleeuwen, maar met afbeeldingen die nog steeds tot de verbeelding spreken en die voer bieden voor hedendaagse interpretatie. Daarom bracht Colección SOLO op een meer contemporaine locatie in Madrid,

Matadero, vijftien kunstenaars bijeen die via een scala aan media – AI, geluid, digitale animatie, installatie, schilder- en beeldhouwkunst – reflecteren op de tijdloze, universele thema's die in *De Tuin der Lusten* aan bod komen. Hieronder ook de digitale animatie *Speculum* van het Nederlandse informatietijdperk-kritische collectief Smack. *Paradijs, Eden* en *Hel* op 21 bij 4 meter. <

Meer over de tentoonstelling *The Garden of Earthly Delights* vind je op pagina 6.

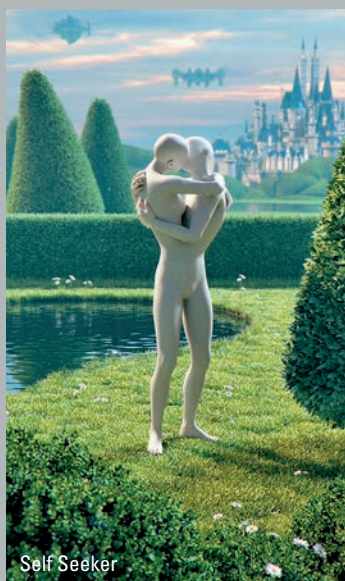
Vervolg
van
pagina
4 - 5

UITNODIGING TOT GESPREK OVER 'DE SAMENLEVING EN WIJ'

Vijftien internationale artiesten nemen deel aan de tentoonstelling *The*

Garden of Earthly Delights, samengesteld door Colección SOLO in Madrid. Doel: een hedendaags

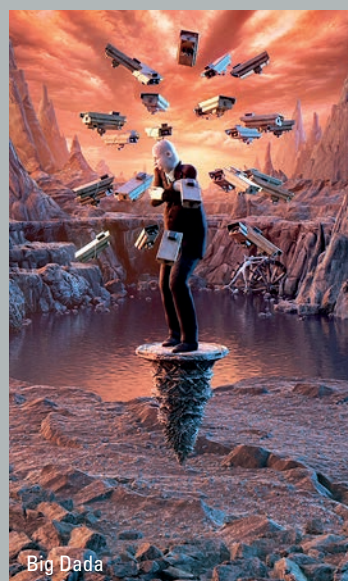
Self Seeker

Mother

Cyberbullying

Big Dada

perspectief bieden op het vijftiende-eeuwse meesterwerk *De Tuin der Lusten* van Jheronimus Bosch via onder meer kunstmatige intelligentie, geluid, digitale animatie, installatie, schilder- en beeldhouwkunst. Een opvallende deelnemer is het Nederlandse collectief Smack en zijn grootformaat digitale animatie *Speculum*. Smack werkt met computergegenereerde beelden en 3D animatie, en produceert films en digitale kunst geïnspireerd door de hedendaagse cultuur. Bekend werd het met de videoclip voor het nummer *Witch Doctor* van De Staat. In zijn werk onderzoekt Smack massagedrag, surveillance, branding en persoonlijke identiteit in het informatietijdperk. Net als het originele schilderij *De Tuin der Lusten* in het Prado, dat volgens sommige kunsthistorici destijds als uitgangspunt voor een gesprek werd gebruikt, nodigt Smacks *Speculum* uit tot een dialoog over wie we zijn en over de samenleving die we hebben opgebouwd.

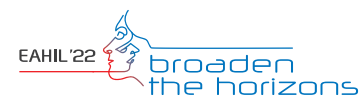
'Technological horrors'

Speculum begon ooit als *Paradise*, dat in opdracht van het Stedelijk Museum Breda (voorheen MOTI) werd gemaakt. Colección SOLO verwierf het in 2017 en ondersteunde Smack om *Eden* en *Hel* te ontwikkelen, waarmee het totale werk dat nu bekendstaat als *Speculum* werd voltooid. *The Guardian* beschreef het als een 'post-natural garden of technological horrors'.

Het geheel is tot 27 februari 2022 te zien tijdens de tentoonstelling *The Garden of Earthly Delights* in het Matadero Centro de Creación Contemporánea in Madrid. Wie dichterbij naar het werk wil kijken, kan naar Rotterdam. Daar maakt *Speculum* onderdeel uit van *Remastered*, een digitale belevingsruimte waarin 'oude Hollandse Meesters bewerkt door nieuwe Hollandse Meesters' te zien zijn.

> thegardenofearthlydelights.art
> studiosmack.nl <

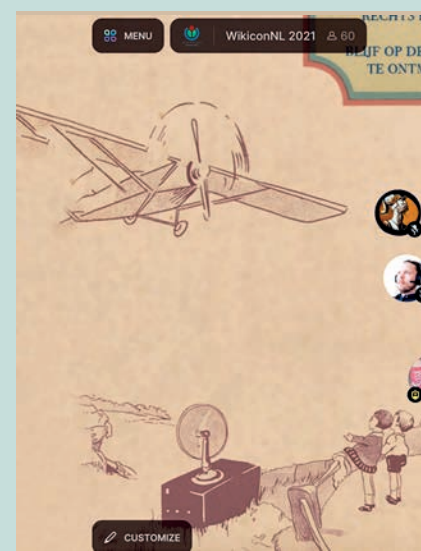
EAHIL-CONGRES INFORMATIESPE

Van 1 tot en met 3 juni 2022 vindt in congressentrum de Doelen in Rotterdam EAHIL, het jaarcongres van de European Association for Health Information and Libraries, plaats. Het is voor het eerst sinds 1998 dat EAHIL in Nederland wordt gehouden.

TERUGBLIKKEN WIKI

Het twintigjarige Wiki organiseerde vorige maand weer zijn WikiconNL, de conferentie over Wikipedia, Wikimedia, digitaal erfgoed en onderwerpen als auteursrecht en (linked) open data. Online dit keer. Vrijwilligers zoals Hay Kranen, Edo de Roo en Henkvd toonden hoe zij Wikipedia

VOOR (MEDISCH) INFORMATIEPROFESSIONALISTEN IN ROTTERDAM

In deze drie dagen hoopt de organisatie zo'n driehonderd informatieprofessionals uit binnen- en buitenland te verwelkomen die met name werken in het medisch vakgebied. Het EAHIL-congres is echter ook interessant voor IP'ers die in een andere sector werkzaam zijn. Door cursussen, workshops, presentaties en posters zullen de aanwezigen kennis delen en discussies voeren over diverse onderwerpen.

Call for abstracts geopend

Het centrale thema luidt 'Broaden the horizons – diversity, partnership and innovation with a human touch'. Subthema's tijdens het congres zijn: professionals verbonden, data, evidence synthesis, onderwijs, bronnen en statistieken. Op dit moment is de call for abstracts geopend, deze zal sluiten op 9 januari 2022. Naast de genoemde thema's staat de organisatie open voor abstracts over andere onderwerpen die informatieprofessionals relevant vinden.

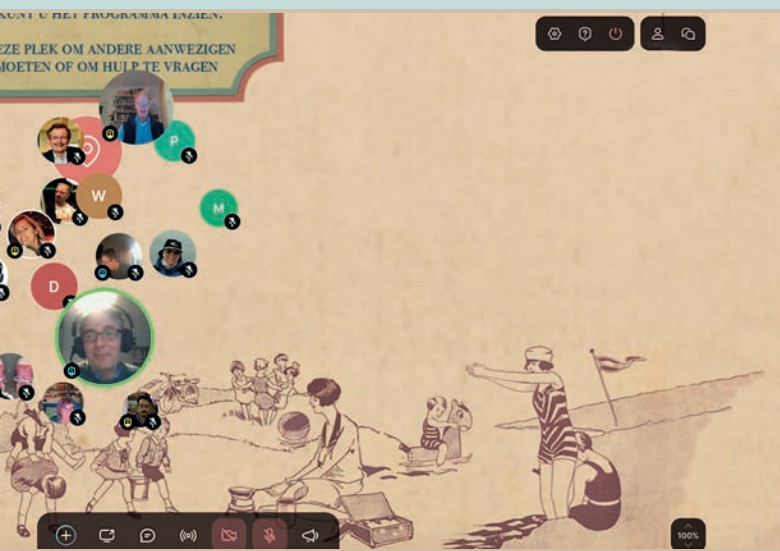
Meer informatie en het formulier om abstracts in te sturen zijn te vinden op eahil2022.nl.

<

OP CONNL 2021

bewerken, vaak met een nieuwe invalshoek: een focus op afbeeldingen, kaarten, of artikelen die deels met een script worden geschreven op basis van Wikidata. Partners uit de culturele sector, zoals Het Nieuwe Instituut en Naturalis, gingen dieper in op de inzet van Wikimedia-projecten voor

linked open data. De conferentie toonde ook uitdagingen op het gebied van meer diverse inhoud: hoe kunnen Wikimedia-projecten beter de realiteit van intersekse personen beschrijven, welke bias kan via onderzoek in Wikidata worden ontdekt, en hoe kunnen de Duurzame Ontwikkelingsdoelen ook op Wikipedia goed worden ingebed. Je kunt delen van de conferentie teruglezen of -kijken op commons.wikimedia.org/wiki/Category:WikiconNL_2021.

WRR-RAPPORT: 'AI VERANDERT ONS LEVEN, DAT VRAAGT OM DUIDELIJKE KADERS'

Tijdens het ECP Jaarfestival 2021, het jaarlijkse evenement van ECP | Platform voor de Informatie-Samenleving, is het adviesrapport *Opgave AI. De nieuwe systeemtechnologie van de WRR* gepresenteerd.

Wat is de rol van de overheid bij de inbedding van artificial intelligence (AI) in onze samenleving? En wat zijn de uitdagingen? Volgens Corien Prins, voorzitter van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR), heeft de snelle ontwikkeling van AI 'een niet te voorspellen effect'. Daarom stelt de raad dat de overheid aan de slag moet, bijvoorbeeld met een brede wetgevingsagenda op het gebied van AI.

'Artificiële intelligentie is niet zomaar een technologie, maar een die de samenleving fundamenteel zal veranderen', aldus de WRR. Daarom komt de raad met aanbevelingen voor de vijf opgaven waar zowel overheid als samenleving voor staat. Zo moet het voor burgers duidelijker worden wat AI inhoudt (demystificatie). Dit maakt de technologie toegankelijker en verlaagt de drempel voor de toepassing ervan: van eng, technologisch monster tot handige oplossing voor sommige vraagstukken. De vijf opgaven zijn:

- > demystificatie van wat AI is en kan;
- > contextualisering van de ontwikkeling en toepassing van AI;
- > engagement van verschillende partijen;

Heb je nieuws te melden, een trend gespot of een tip die je graag wilt delen met collega-IP'ers? Laat het weten via redactie@informatie-professional.nl.

Als slotaanbeveling noemde Prins tijdens haar presentatie bij het ECP Jaarfestival de vorming van een AI-coördinatiecentrum. Zo'n centrum brengt kennis bijeen en identificeert kansen en risico's rondom AI.

Het adviesrapport is te downloaden op wrr.nl/publicaties/rapporten/2021/11/11/opgave-ai-de-nieuwe-systeemtechnologie.

ONDERZOEKERS POSITIEF OVER OPEN SCIENCE, MAAR OOK NOG BARRIÈRES

Van alle onderzoekers heeft 87 % een (zeer) positieve houding over open science, jonge wetenschappers zijn met 94 % zelfs nog enthousiaster, maar bij de praktische uitvoering ervaren onderzoekers ook nog barrières. Dat blijkt uit een peiling door bureau Markteffect in opdracht van NWO onder onderzoekers uit alle vakgebieden.

De ambitie en de dagelijkse realiteit komen het meest overeen bij het open access publiceren van onderzoeksresultaten. Van de ondervraagde onderzoekers vindt 95 % dat (heel) belangrijk en 83 % publiceert het eigen onderzoek ook daadwerkelijk vaak tot altijd vrij toegankelijk. Bij het delen van data lopen praktijk en realiteit nog uiteen; 93 % zegt dit (heel) belangrijk te vinden, maar slechts 56 % geeft aan dit ook echt in de praktijk te doen. Het gebrek aan infrastructuur, heldere instructies en richtlijnen wordt daarbij als belemmering genoemd (47 %),

maar vooral het gebrek aan financiële middelen (72 %).

Ethische aspecten

Gevraagd naar het belang van open science scoren ethische aspecten hoog. Open science leidt tot meer transparantie en dus tot meer betrouwbare en integere wetenschap (90 %). Even belangrijk vinden onderzoekers dat open science leidt tot meer gelijkwaardigheid in de toegang tot wetenschappelijke resultaten (onafhankelijk van economische positie of waar iemand is aangesteld). Ook het feit dat onderzoek vaak pu-

bliek gefinancierd is en daarom vrij beschikbaar moet zijn voor iedereen die er belang bij heeft, is belangrijk (87 %). Veel onderzoekers denken dat open science ook gewoon beter is voor de wetenschap zelf: delen van data, software en methodes leidt tot een efficiëntere wetenschapspraktijk.

Erkennen en waarderen

Een veelgehoord bezwaar tegen open science is dat het in de beoordeling van onderzoekers vaak geen rol speelt. Inderdaad is voor 30 % onzekerheid of open science in hun loopbaanontwikkeling wel

erkend en gewaardeerd wordt een reële belemmering. Voor jongere onderzoekers is dit percentage zelfs nog wat hoger (37 %). Gevraagd naar wat NWO kan doen om open science te stimuleren, scoort het erkennen en waarderen van open science dan ook begrijpelijk-kerwijs hoog: 64 % van de onderzoekers vindt dat open science onvoldoende erkend en gewaardeerd wordt.

Meer uitkomsten en de verantwoording zijn te vinden op nwo.nl/opening-van-kennis-een-succesverhaal.

TU DELFT OPENT NIEUWE 5G-ONDERZOEKSFACILITEITEN

DoIoT, het fieldlab op de TU Delft Campus voor innovatie rondom het Internet of Things, heeft vorige maand drie 5G-onderzoeksfaciliteiten geopend. De faciliteiten zijn uitgerust met de nieuwste generatie mobiele communicatietechnologie. Ze zijn beschikbaar voor bedrijven, overheden en onderzoeksinstituten. Het testen met 5G versnelt innovaties op het gebied van onder meer mobiliteit en logistiek.

Lenneke de Voogd, programma-

manager van het Do IoT Fieldlab: 'Binnen ons fieldlab verbinden we wetenschap, bedrijven, overheid en eindgebruikers. In Delft gaan we starten met een onderzoek van Audus. Dit bedrijf heeft een digitale technologie ontwikkeld voor slechthorenden die de geluidskwaliteit verbetert van online spraaktoepassingen, zoals videobellen, mobiele telefonie en nieuwsuitzendingen. De korte reactietijden van 5G zijn cruciaal voor de effectiviteit van deze technologie in live spraak.'

Foto: KB/Marcel Krijgsman

RUIM 18 MILJOEN EXTRA VOOR BIBLIOTHEEKHULP BIJ DIGITALE OVERHEIDSZAKEN

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) heeft besloten om de komende jaren ruim 18 miljoen euro extra vrij te maken voor de Informatiepunten Digitale Overheid (IDO's) in bibliotheken. Dit geld is bedoeld om meer burgers te helpen bij vragen of problemen rondom de digitale overheid, of om hun digitale vaardigheden te helpen vergroten.

De budgetverruiming voor de IDO's is opgenomen in de najaarsnota en betekent dat bibliotheken deze maatschappelijke dienstverlening flink kunnen uitbreiden. Maaïke Toonen, programmanager Basisvaardigheden van de KB, noemt de extra ondersteuning goed nieuws voor mensen met minder digitale vaardigheden. 'Nederland telt naar schatting vier miljoen mensen die moeite hebben met computergebruik en digitale administratiezaken. Met deze extra middelen kunnen bibliotheken zorgen voor bijvoorbeeld meer getraind personeel en verruiming van de openingstijden van de balies.'

Vijfhonderd IDO's in 2022

De verruimde steun voor deze dienstverlening van bibliotheken past in de Agenda Digitale Overheid (NL DIGIbeter), waarin staat dat iedereen mee moet kunnen doen in de digitale samenleving. Staatssecretaris Raymond Knops: 'Het is fantastisch dat

er sinds de start in 2019 nu vierhonderd informatiepunten actief zijn. Inmiddels zijn er ruim zestienduizend vragen gesteld. De afgelopen jaren hebben we gezien hoe belangrijk bibliotheken zijn in het bieden van hulp bij het verbeteren van digitale vaardigheden doordat de drempel om er binnen te stappen laag is.'

Volgens Toonen kunnen bibliotheken de budgetuitbreiding goed gebruiken. 'Bibliotheken geven aan dat de IDO's flink worden bezocht. De CoronaCheck-app zorgde voor een piek, maar er zijn ook veel terugkerende vragen, zoals rondom de DigiD. Er zijn bibliotheken die moeite hadden om te voldoen aan de hoeveelheid vragen voor de IDO's. Voor hen maakt dit extra geld het bijvoorbeeld mogelijk om het informatiepunt gedurende de hele dag open te houden.'

De eerste vijftien IDO's werden in 2019 in bibliotheken verspreid over het land geopend. Naar verwachting zullen er in 2022 zo'n vijfhonderd informatiepunten zijn. <

Rob Feenstra

Projectleider/consultant bij de Universitaire Bibliotheken Leiden; heeft als aandachtsgebieden bibliotheeksystemen en de digitale bibliotheek

Informatieliefde

Liefde, wat zouden we zijn zonder de liefde! Het is overal en je kunt het hebben voor de gekste zaken. Ik vond op Google bijvoorbeeld betonliefde, sokkenliefde, filosofieliefde, stofzuigerliefde, hamerliefde, Feyenoordliefde, metaalliefde, haakliefde, breiliefde, tulpenliefde, ovenliefde en baksteenliefde. Des te opvallender is het dat het woord informatieliefde tot voor kort niet bestond. Ilse Jonker introduceerde het in haar presentatie 'Vindbaarheid en de organisatie' tijdens de laatste VOGIN-IP-lezing. Misschien komt het omdat informatie tegenwoordig net zo vanzelfsprekend is als lucht of water, dacht ik eerst nog, maar luchtliefde en waterliefde bleken wél al geruime tijd voor te komen.

Het woord informatieliefde had in de lezing van Jonker ook nog eens een negatieve connotatie. Jonker bedoelde daarmee de neiging van mensen om veel informatie online te zetten. Niet omdat het nuttig is, maar omdat het kan. Goed bedoeld uiteraard, met als achterliggende gedachte dat de ontvanger van de informatie zelf wel een selectie kan maken, maar het gevolg is vaak dat de lezer door de bomen het bos niet meer ziet. In de informatieliefdesrelatie gaat de gevende partij vaak meer uit van zichzelf dan van de ontvanger.

Als informatieliefde zulke kwalijke kantjes heeft, moeten we er wat aan doen. Jonker noemde een paar opties: denk wat meer vanuit de eindgebruiker, je hoeft niet alles digitaal te presenteren, kruip uit je silo. Dat is allemaal makkelijk gezegd, maar ... ja, eigenlijk ook wel makkelijk gedaan. Jammer dat de werkelijkheid zo weerbarstig is. Een gat in de markt voor de informatietherapeut. <

